Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Indledning

Citation: Brandes, Georg: ”Samlede Skrifter”, i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 10. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992360388288/facsimile.pdf (tilgået 17. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

disse Bøger er grundede, er yderst ringe. De beholder et andet Værd; men til Livet har de lidet eller intet Forhold, skønt de hører til de Bøger, der iøvrigt har havt størst praktisk Virkning. De tilhører en fra Skotland indført tvivlsom og nu næsten opgiven Kunstart, den historiske Roman, som frembragt af en fuldblods Tory var udgaaet fra en Aandstilstand, der havde alle sine Idealer i Fortiden ligesom vor.

Paa en saadan Aandstilstand preller altfor mange af Aarhundredets store Begivenheder af. Den græske Frihedskrig, hvis Udbrud andensteds giver Signalet til saa store literære Omslag, som i Frankrig og Tyskland bliver hele Skolers Bane og fremkalder nye Skoler, foranlediger vel hos os adskillige smukke Digte, men efterlader sig dog neppe noget dybere Spor i Danmarks Poesi end hine berømte Linjer i *Kong Salomon og Jørgen Hattemager*: «Hvad mener Hr. Baronen vel om Grækernes Affærer?» En Begivenhed som Revolutionen i Juli 1830 sætter sig hos saa djærv, saa fri en Aand som Poul Møller intet andet Minde end hint forresten saa smukke og saa betegnende Digt *Kunstneren mellem Oprørerne*, et Digt, der ved sin Fyrstetroskab, sin Kunstner-Ligegyldighed for Omverdenens Begivenheder, sin ubegrænsede Foragt for alle Samfundsbevægelser maler hele Tidsrummet herhjemme. For Poul Møller var Revolutionerne virkeligt personliggjorte i «to frisindede Drenge og en lam Redaktør». Byrons en Fjerdedel af Aarhundredet beherskende Poesi, som ved hans stolte Død forplantes Verden over, naaer ogsaa til os; men kun Drapperiet tiltaler her, Tankerne og Typerne vogter man sig vel for at tilegne sig. En af vore ædleste og skønneste Digternaturer, Biskopsønnen Frederik Paludan-Müller, tilegner sig Versemaalet, Rytmen, Stemningsvekslingen, den barokke Skiften mellem Sværmeri og Spot i Byrons fortællende Digtning, men kun for at benytte denne Form som Indklædning for hele det overleverede Tanke- og Følelses-Sæt. Han helder den gamle Vin paa de nye Flasker og udvikler sin Poesi lidt efter lidt til et begejstret Indlæg for asketisk Moral og den stiveste Rettroenhed.

En af Aarsagerne til denne Foreteelse maa sikkert søges i Beskaffenheden af den Samfundsklasse, som i dette Aarhundrede har frembragt ikke blot vor skønne, men ogsaa for en stor Del vor videnskabelige Bogavl. Medens Frankrigs og Englands Literaturer for en stor Del er udarbejdede af uafhængige, tildels højtstillede Mænd med frit Blik og vid Synskres, og medens

den tyske Literatur trods sit Professorpræg er mærket af den aandelige Uafhængighed, som under Tyskernes politiske Ufrihed var Nationens dyrebareste Gode, er vor nyere Literatur for en aldeles overvejende Del frembragt af smaa Embedsmænd eller dog Mænd med en ufri Embedsskoledannelse. Medens den franske og engelske Adel, de store Godsejere, de store Politikere har leveret betydningsfulde Bidrag til disse Landes Bogverden og medens deres egenlige Literatorer ofte har levet fjernt fra det regelrette borgerlige Liv, som Rejsende eller Zigøjnere, har vor Adel, den gamle danske som den senere, ingen Rolle spillet i vor nyere Literatur, den mest velhavende Borgerstand neppe heller, et Par Zigøjnereksistenser heller ingen Betydning havt, og det er fra Universitetet i Kjøbenhavn og Præstegaardene paa Landet, at vor Literatur som vor Kultur er gaaet ud. Et aldeles uforholdsmæssigt Antal af de toneangivende Mænd har været Præster, Præstesønner eller teologiske Kandidater. Ja saa stærk har den teologiske Indflydelse været, at ifald man tænkte sig et Land af Danmarks Størrelse bestyret som en Art Kina og forestillede sig en Lov, ifølge hvilken i en vis given Tid ingen andre end teologiske Kandidater skulde have Stemmeret i Literaturen eller Tilladelse til for deres Landsmænd at bearbejde Indtrykkene udefra, saa vilde det være et interessant Spørgsmaal at undersøge, hvori vel en saadan Literatur, forfattet af teologiske Kandidater, vilde blive forskellig fra en stor Gruppe af vor i et betydeligt Tidsrum.

Det synes som om det ikke skulde lykkes os at udtrykke noget Typisk i anden Form end som Skønfarveri eller Forvrængen. Efter alle hine højtidelige Skikkelser følger en Række Vrængbilleder. Heiberg samler Karaktertrækkene fra alle sine Vaudeviller til et Billede af den kjøbenhavnske Spidsborger i *En Sjæl efter Døden*, og Paludan-Müller skriver sit Mesterværk *Adam Homo*, strengt taget den eneste virkeligt typiske og for en Fremmed lærerige danske Roman. Den indeholder al den europæiske Reaktionstids Slaphed og Usselhed samlet som i en Essens. Adam Homo er Mennesket i Almindelighed, lad saa være, men Mennesket fra Christian den 8des Tid. Samtidigt taber den fra Udlandet indførte filosofiske Bevægelse sig herhjemme, den begyndende Hegelske Skole stanser, Heiberg afløses af Kierkegaard og Lidenskaben for at tænke af Lidenskaben for at tro. Den filosofiske Bevægelse ophører foreløbig uden at have afsat nogen Bog endsige